

האפליה בין צחוק-אברהם לצחוק-שרה

פרק בראשית פרק יז

(א) ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ידוד אל אברהם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים: (ב) ואתנה בריתי ביני וביניך וארבה אותך במאד מאד: (ג) ויפל אברהם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר:.....

(ט) ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריו לדורתם:

(טו) ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה: (טז) וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו:

(יז) ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד:

(יח) ויאמר אברהם אל האלהים לו ישמעאל יחיה לפניך: (יט) ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו:

רש"י בראשית יז, יז.

ויפל אברהם על פניו ויצחק: זה ת"א לשון שמחה וחדי. ושל שרה: לשון מחוך. למדת שאברהם האמין ושמח ושרה לא האמינה ולגלגה וזהו סנהקפיד הקב"ה על שרה וללא הקפיד על אברהם:

עדיין לא למדנו על צחוקה של שרה?

פרק בראשית פרק יח

(ט) ויאמרו אליו איך שרה אשתך ויאמר הנה באהל: (י) ויאמר שוב אשוב אליך בעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו: (יא) ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים:

(יב) ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן:

(יג) ויאמר יהו-ה אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת: (יד) היפלא מיהו-ה דבר למועד אשוב אליך בעת חיה ולשרה בן: (טו) ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי צחקת.

1. מה בדיוק הוקשה לרש"י האם כאן מקום הקושיה?
2. ומה פשר העתקת דיבור המתחיל כה ארוך?
3. לשם מה אונקלוס? עצם האפליה מוכיחה ההבדל!

והביאור בזה:

מה שהוקשה לרש"י הוא:

מה כל כך הפתיע את אברהם בבשורת-הזרע עד כדי ש"ויצחק"? והלא כבר מצינו שנתבשר אברהם על "פרי-בטן" וכלל לא "צחק" – אדרבא!

פרק בראשית פרק טו

(ד) והנה דבר ידוד אליו לאמר לא ירשך זה פי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: (ה) ויצא אתו החיצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך: (ו) והאמן בידוד ויחשבה לו צדקה:

רש"י על בראשית טו, ה.

... ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן. אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל ...

4. הרי שכבר אז היה עקרו! ושרה עקרה! כבר אז הובטח הזרע משרה הזקנה. ומדוע עתה זה 'מצחיק'?

עוד הוקשה לרש"י על אתר:

אם אמנם "צחק" מחוסר-אמונה, מן הדין היה שיפסיד ההבטחה? וגם מן הדין היה שהקב"ה יוכיחו "יען לא האמנת בי" וכדומה... - ולא זו בלבד שלא הפסיד ההבטחה – אלא שה' ציווה לקרא לבנו "יצחק" [להכתימו לעולם בגנאי?!]

מכל הנ"ל מוכח שצחוקו של אברהם איננו 'לגלוג'!

אבל בכל מקום שנאמר 'צחוק' משמעונו 'לגלוג' – האין כאן נסיון מאולץ של רש"י 'לסנוגר' על אברהם?

אלא

לראשונה נתנבא משם הוי"ה ובאופן של "יורא"!

וַיֵּרָא יְדֹדְדָא אֶל אַבְרָם...ויפול אברהם על פניו
["ממורא שכניה" = שם הוי"ה ותיכף ומיד:]
"וידבר אתו אלקים" [ואז קם ממורא]

כיון שהגיע לבשורת הזרע

שוב "יפול אברהם על פניו – ויצחק"

[והלא גם בשורה זו באה לו משם אלקים –
שרגיל עמו ואינו נופל - מדוע נפל שנית?]

אלא על כרחך בפעם השניה

טעם ה"יפול" אינו "ממורא שכניה" אלא ע"ד "יורא העם
וירונו ויפלו על פניהם" – מלשון שמחה על גודל הבשורה

ועל כרחך

אין השמחה על הבשורה "מסדרת"

עם "לגלוג" על אותה בשורה...

ומכאן הוכחה שהוא שמלשון "שמחה"

וכפי שמסיים רש"י:

וזהו שהקפיד הקב"ה על שרה

ולא הקפיד על אברהם!

אבל שרה

'ותצחק שרה בקרבה' בהסתר ולא בגלוי
כנראה 'מתביישת' היא ב'לגלוגה' הסמוי...

נותרה רק השאלה:

מדוע מתלונן הקב"ה על שרה באזני אברהם?
ולא פונה ישירות לשרה להוכיחה...?

'ותכחש... כי יראה... האמנם!'

אברהם 'אהבה' – שרה 'יראה'.

אכן הנכון הוא כי הקדוש ברוך הוא דקדק בדבריו
טעם הקפדתו על שרה ולא על אברהם, ותמצא כי
אברהם **בעת הבשורה** צחק מה שאין כן שרה **לא**
צחקה בעת שנתבשרה אלא בעת **שראתה עדנה**
כאומרו ותצחק שרה וגוי אחרי בלתי היתה לי
עדנה, [מה 'נתקע פסוק זה באמצע הסיפור?]
הרי זה מגיד כי **לא נתאמת אצלה הבטחת**
הלידה עד אחר שראתה השינוי...

הרי שלדעתו שניהם האמינו – אלא שההקפדה
עליה: למה האמינה רק אחרי ה"הוכחות"!!

[סיפור השליח חשוך-הבנים: קנית עגלת תינוק?!]

לכן הוכרח רש"י להשתמש ב'מילון' של אונקלוס –
שזה לגיטימי שמושג 'צחוק' הוא דו-משמעי!

⊠

אבל מה הניע את רש"י

להתעקש שאברהם האמין ושמח?

'ויפול אברהם על פניו'

מהי 'משמעות' הנפילה? ומדוע נכפלה?

רמב"ן על הפסוק:

(ג) וטעם ויפול אברם על פניו לכוין דעתו לנבואה
וכאשר השלים לו נבואת המצוה במילה קם
אברהם ועמד, ובא אליו הדיבור שנית מן השמים
ואמר לו שרי אשתך וגוי, וחזר ונפל על פניו לכוין
דעתו והתפלל על ישמעאל, כדרך ויפלו על פניהם
ויאמרו אל אלהי הרוחות וגוי (במדבר טז כב), וכן
ואכלה אותם כרגע ויפלו על פניהם (שם יז ז):

אבל רש"י אינו מסכים עם הרמב"ן [למה?]

וכי ככל הנבואות הקודמות לא 'כיוון דעתו לנבואה'?

(ג) ויפול אברם על פניו - **ממורא השכינה** שעד לא
מל לא היה בו כח לעמוד ורוה"ק נצבת עליו...

וייפלא: וכי עד עתה לא התנבא אברהם!?

למה לא "נפל על פניו" ממורא שכניה?

אברבנאל על הנסיון לחלק בין אברהם לשרה:

"השאלה הט': למה הוכיח ה' את שרה על אשר
צחקה ולא הוכיח את אברהם כשצחק? וההבדל
שהבדיל הרמב"ן בין שחוק לשחוק הוא **שחוק**
והבל, כי באמת שניהם אחד והדברים שדברו
שניהם אחדים הם!?"

ולכן עצם שינוי היחס של הקב"ה בין אברהם
לשרה אינו מוכיח את צדקת אברהם או את
כפירת שרה - כי אפשר להסביר את ההבדל
ביניהם גם אם 'צחוקם' שווה...

כתירוצו של אברבנאל:

... והענין שהאשימה על הצחוק ההוא ולא
האשים את אברהם... כי היתה זו פעם ראשונה
מהצחוק, והקב"ה מעביר ראשון ראשון, ואין ספק
שהגיד אברהם אז מה שנאמר לו – לשרה. להודיעה
ענין מצות המילה ולאיה תכלית נצטווה בה... ולכן
עתה ששמעה שרה דברי המלאך לא היה ראוי לה
שתצחק... היתה אשמתה גדולה שנראה **שלא**
האמינה לראשונה ולא לשניה..

כלומר לדעתו גם אברם "צחק" מלהאמין - אלא
שנסלח לו בתור "פעם ראשונה"...

⊠

גם אור החיים מתרץ מדוע כעס על שרה:

(יג) ויאמר ה' אל אברהם וגוי צריך לדעת אומרו
תיבת זה עוד למה אמר תיבת לאמר גם כל הכתוב
מיותר שלא היה לו לומר אלא למה צחקה:
אכן הכוונה היא להיות שמצינו בפרשה הקודמת כי
אברהם גם כן צחק כשאמר לו ה' בשורת הזרע
דכתיב (לעיל יז יז) ויפול אברהם וגוי ויצחק, ולא
ראינו שהקפיד ה' על שצחק אברהם, ויאמר
האומר: **מה נשתנית צחיקת שרה מצחיקת**
אברהם ומצינו לאונקלוס שנתכוון לתרץ זה במה
שתרגם צחיקת אברהם "וחדדי", וצחיקת שרה
"וחייכת", **אבל על מי סמך הקב"ה להבין ב'**
פירושים משונים בתיבה אחת!?

